

УДК 657.658.884

Управління дебіторською заборгованістю підприємства в контексті її обліково-аналітичного забезпечення

Грицай О.І.

кандидат економічних наук, доцент,
Національний університет «Львівська політехніка»

Станасюк Н.С.

кандидат економічних наук, доцент,
Національний університет «Львівська політехніка»

У статті досліджено дебіторську заборгованість підприємства. Відзначено проблеми обліку товарної дебіторської заборгованості у зв'язку з продовженням терміну її непогашення. Запропоновано форми аналітичних таблиць для вивчення стану, динаміки та структури дебіторської заборгованості. Сформовано план-графік та загальний алгоритм управління дебіторською заборгованістю.

Ключові слова: дебіторська заборгованість, облік, аналіз, контроль, інформаційне забезпечення, документування, управління.

Грицай О.И., Станасюк Н.С. УПРАВЛЕНИЕ ДЕБИТОРСКОЙ ЗАДОЛЖЕННОСТЬЮ ПРЕДПРИЯТИЯ В КОНТЕКСТЕ ЕЕ УЧЕТНО-АНАЛИТИЧЕСКОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ

В статье исследована дебиторская задолженность предприятия. Отмечены проблемы учета товарной дебиторской задолженности в связи с продлением срока ее непогашения. Предложены формы аналитических таблиц для изучения состояния, динамики и структуры дебиторской задолженности. Сформированы план-график и общий алгоритм управления дебиторской задолженностью.

Ключевые слова: дебиторская задолженность, учет, анализ, контроль, информационное обеспечение, документирование, управление.

Grytsay O.I., Stanasyuk N.S. MANAGEMENT OF THE SEVERAL PROTECTION OF THE ENTERPRISE IN THE CONTEXT OF ITS ACCOUNTING-ANALYTICAL SOFTWARE

Accounts receivable of the enterprise is investigated in the article. The problems of accounting of trade receivables in connection with prolongation of its non-payment are discovered. Forms of analytical tables for studying the state, dynamics and structure of receivables are proposed. The plan-schedule and general algorithm for managing receivables are formed.

Keywords: accounts receivable, accounting, analysis, control, information support, documentation, management.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Фінансовий стан підприємств значною мірою залежить від ефективно організованої системи управління дебіторською заборгованістю. Адже її виникнення уникнути неможливо, а воно супроводжується ризиком неповернення, породжує втрату коштів у вигляді інфляції, на залучення банківського кредиту для забезпечення безперервної діяльності, на повернення заборгованості тощо. Для отримання своєчасної та об'єктивної інформації існує необхідність раціональної організації облікового відображення та аналізу дебіторської заборгованості, що є запорукою прийняття обґрунтованих управлінських рішень. Одним із факторів, що гальмує розвиток підприємств, є недостатнє інформаційне забезпечення. Воно охоплює сукупність первинних і зведених даних, організацію збереження нако-

пиченої інформації, способи її подання та методи перетворень. При цьому необхідно, щоби споживач отримував необхідну інформацію з мінімальними витратами на її підготовку. Проте нормативно рекомендовані форми бухгалтерського обліку не враховують специфіку дебіторської заборгованості, що зумовлене частою наявністю значної кількості контрагентів та різних термінів непогашення. Облікові реєстри, рекомендовані для використання, не передбачають накопичення інформації про розрахунки з дебіторами різного рівня деталізації та узагальнення. Це зумовлює неможливість отримання інформації про дебіторську заборгованість в обсязі та вигляді, які достатні для проведення аналізу розрахунків з дебіторами, з метою прогнозування ймовірності настання платіжної кризи та складання рекомендацій щодо її попередження.

Підприємствам необхідно вдосконалювати ведення обліку взаєморозрахунків, організувати ефективну та дієву систему внутрішньогосподарського контролю й аналізу дебіторської заборгованості, а також шукати шляхи ефективного управління нею.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різні проблемні аспекти обліку, контролю й аналізу дебіторської заборгованості висвітлені в працях багатьох вітчизняних та зарубіжних учених. В руслі нашого дослідження варто відзначити роботи Н.С. Акімової, О.В. Топоркової [1], С.Л. Берези [2], М.Д. Білика [3], О.С. Іванілова [4], О.М. Кияшко [5].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на велику кількість напрацювань з означеної тематики, питання залишається відкритим і потребує подальших досліджень.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є розробка рекомендацій щодо вдосконалення системи управління дебіторською заборгованістю шляхом підвищення ефективності обліку, аналізу та контролю розрахунків з дебіторами.

Виклад основного матеріалу дослідження. Відвантажуючи виготовлену продукцію (товари, роботи, послуги), підприємства, як правило, не отримують оплату одразу. Протягом періоду від моменту реалізації продукції до моменту надходження платежу засоби підприємства знаходяться у вигляді дебіторської заборгованості.

Дебіторська заборгованість визнається активом, якщо існує ймовірність отримання підприємством майбутніх економічних вигід, а її сума може бути достовірно визначена [6]. Дебіторська заборгованість приймається на баланс за історичною (фактичною) собівартістю. Вона є вартістю придбаних дебітором активів (наприклад, товарів, нематеріальних активів, виконаних робіт, наданих послуг, коштів, нарахованих до одержання відсотків).

Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги, відповідно до джерела [6], зараховується на баланс (визнається в обліку) одночасно з визнанням доходу. Таким чином, для визнання поточної дебіторської заборгованості за продукцію необхідно, щоб виконувалися такі критерії визнання доходу:

- покупцю передано ризику та вигоди, пов'язані з правом власності на продукцію (товар, інший актив);

- підприємство не здійснює надалі управління та контроль за реалізованою продукцією (товарами, іншими активами);

- суму доходу (виручку) можна достовірно визначити;

- існує впевненість, що в результаті операції відбудеться збільшення економічних вигід підприємства, а витрати, пов'язані з операцією, можна достовірно визначити [6].

Момент передачі ризиків і вигід, пов'язаних з правом власності на продукцію, визначається на основі договору, укладеного між продавцем і покупцем.

Нині не існує якого-небудь однозначного вирішення проблеми непогашення дебіторської заборгованості. Науковці [1, с. 194] наголошують на тому, що усі розроблені схеми реструктуризації заборгованості мають цілу низку недоліків, тому під час управління дебіторською заборгованістю необхідно всебічно вивчити кожен конкретний випадок, зводячи до мінімуму дію негативних наслідків і враховуючи не тільки економічні, але й політичні фактори.

Для проведення аналізу дебіторської заборгованості зазвичай використовуються традиційні методики та процедури, розраховуються аналітичні показники, яким необхідно дати економічну інтерпретацію. Сьогодні, як зазначають науковці, [3; 4; 5; 7], аналіз показників дебіторської заборгованості розглядається в контексті аналізу інших об'єктів, водночас цей об'єкт обліку заслуговує особливої уваги, тому результати аналізу повинні задовольняти інформаційні потреби користувачів фінансової звітності. З огляду на це в методиці аналізу важливою є системність показників, які характеризують стан дебіторської заборгованості. Повинен існувати взаємозв'язок між інформацією про стан дебіторської заборгованості за звітний період, загальним напрямом зміни суми заборгованості, прийнятими рішеннями, що дасть можливість оцінити результати діяльності підприємства, ефективність управлінських рішень за минулі періоди та спрогнозувати діяльність на майбутній період. На основі облікової інформації приймаються управлінські рішення, а отже, їх якість залежить від якості використовуваної інформації.

Мета аналізу поточної дебіторської заборгованості полягає в оцінюванні рівня, динаміки, структури, ліквідності, кредитної політики, ефективності інвестування в дебіторську заборгованість фінансових засобів, визначенні фактично непогашеної заборгованості за попередні періоди.

Джерелами аналізу дебіторської заборгованості є баланс підприємства, примітки до фінансових звітів, дані аналітичного та синтетичного обліку, нормативно-методичні доку-

менти з обліку, інвентаризації, контролю, внутрішня звітність [7].

У загальній сумі поточної дебіторської заборгованості заборгованість за товари, роботи, послуги має найбільшу питому вагу, тому в процесі аналізування цей вид аналізується окремо. З цією метою складають аналітичні таблиці. На кожному етапі аналізу такі таблиці мають конкретну мету. На підготовчому етапі збирається вихідна інформація, дебіторська заборгованість систематизується та групується. На етапі аналітичної обробки інформації здійснюються обчислення показників. На заключному етапі в таблицю вносяться основні показники, отримані в результаті аналізу [8, с. 103].

На основі вивчення специфіки інформаційних запитів з боку управлінського персоналу та з урахуванням особливостей організації облікових процедур ми пропонуємо форми аналітичних таблиць для проведення аналізування дебіторської заборгованості (табл. 1–4).

Аналітичний облік розрахунків доцільно вести в розрізі кожного контрагента за кожним пред'явленим до сплати, але не сплаченим рахунком. Він повинен забезпечувати отримання необхідної інформації для контролю дебіторської заборгованості (табл. 1).

Аналіз динаміки складу й структури дебіторської заборгованості за її видами варто здійснювати так, як наведено в табл. 2.

Наступним етапом аналізу є дослідження дебіторської заборгованості за часом виникнення.

Особливостями цивільного законодавства [9, с. 259] передбачено, що позовна давність може бути збільшена за домовленістю сторін. Для цього укладається договір про збільшення позовної давності у письмовій формі. Перебіг позовної давності переривається вчиненням особою дії, що свідчить про визнання нею свого боргу або іншого обов'язку чи в разі пред'явлення особою позову до боржника. Після переривання перебіг позовної

Таблиця 1

Аналітичний облік дебіторської заборгованості за продукцію (товари/роботи/послуги)

Контрагент	Заборгованість на початок періоду	Реалізовано продукції (товарів/робіт/послуг)			Оплачено		Заборгованість на кінець періоду
		Од. вимірювання	Сума	зокрема, ПДВ	Дата	Сума	

Джерело: сформовано авторами

Таблиця 2

Аналіз динаміки складу й структури дебіторської заборгованості

Вид дебіторської заборгованості	Залишки за балансом, тис. грн.			Відносне відхилення, %	Структура, %		
	на початок звітного періоду	на кінець звітного періоду	зміна		на початок звітного періоду	на кінець звітного періоду	зміна
Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги							
Дебіторська заборгованість за розрахунками							
за виданими авансами							
з бюджетом							
Інша поточна дебіторська заборгованість							
Підсумок балансу							

Джерело: сформовано авторами на підставі джерел [1; 5; 7]

давності починається заново. Час, що минув до переривання перебігу позовної давності, до нового строку не зараховується. Тому термін непогашення дебіторської заборгованості може перевищувати 3 роки. Крім того, за довгостроковою заборгованістю з часом відбувається природний процес переходу в короткострокову, оскільки строк погашення такої заборгованості стає менше дванадцяти місяців з дати балансу.

Вищенаведене зумовлює необхідність виокремлення у складі довгострокової дебіторської заборгованості довгострокової дебіторської заборгованості за товари, роботи, послуги (субрахунок 185). Також вважаємо доцільним удосконалити аналітичний облік шляхом введення груп дебіторів за термінами непогашення дебіторської заборгованості: поточної – з інтервалом 3 місяці, а довгострокової – 6 місяців.

Насамперед необхідно віднести заборгованість до певної групи, а потім здійснювати аналітичний облік у розрізі конкретних дебіторів. Під час використання цієї схеми підприємство володітиме додатковою інформацією про наявність значних сум дебіторської заборгованості за кожним терміном розрахунків (табл. 3).

Використовуючи результати аналізу, управлінський персонал має вживати дієвих заходів щодо покриття заборгованості, терміни непогашення якої є найдовшими, а розмір – найбільшим.

Під час розгляду кожного виду розрахунків з'ясовують:

- причини утворення такої заборгованості;

- реальність її одержання (наявність листів, актів звірки, розрахунків, де дебітори визнають свою заборгованість);

- дотримання строків позовної давності;
- заходи, вжиття яких відбувалось до її погашення.

Формування політики управління дебіторською заборгованістю підприємства відносно дебіторів здійснюється за такими етапами:

- 1) аналіз дебіторської заборгованості за попередні періоди;

- 2) формування принципів кредитної політики відносно дебіторів;

- 3) побудова ефективних систем контролю за рухом і своєчасністю інкасації дебіторської заборгованості; формування системи штрафних санкцій за прострочення виконання зобов'язань;

- 4) забезпечення використання на підприємстві сучасних форм рефінансування дебіторської заборгованості.

При цьому вжиті заходи управління дебіторською заборгованістю класифікують на такі групи [10, с. 39]:

- юридичні (претензійна робота, досудове переписування, подача позову в господарський суд);

- економічні (фінансові санкції (штраф, пеня, неустойка), передача в заставу майна і майнових прав, призупинення постачань);

- психологічні (нагадування по телефону, факсу, пошті, використання ЗМІ чи поширення інформації серед постачальників, що загрожує втратою іміджу);

- фізичні (арешт майна боржника, зроблений органами державної виконавчої служби чи слідчими органами).

Таблиця 3

Аналіз стану поточної дебіторської заборгованості

Статті дебіторської заборгованості	Усього, на кінець звітного періоду, тис. грн.	Зокрема, за часом виникнення, тис. грн.					
		до 1 місяця	від 1 до 3 місяців	від 3 до 6 місяців	від 6 до 9 місяців	від 9 місяців до одного року	Більше року
Пропонований субрахунок		3 611	3 612	3 613	3 614	3 615	185
Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги							
Інша поточна дебіторська заборгованість							
Усього							

Джерело: сформовано авторами

Всі виявлені факти простроченої заборгованості та порушення розрахункової дисципліни, а також вжиті заходи необхідно узагальнювати у спеціальній відомості, як наведено в табл. 4.

Управління заборгованістю підприємства передбачає розробку плану-графіку роботи з дебіторами щодо інкасації заборгованості, яка базується на інвентаризації заборгованості, її ранжуванні за строками, забезпеченості та надійності повернення (табл. 5).

Для найбільш значущих дебіторів (юридичних осіб) рекомендовано розробити індивідуальний підбір заходів щодо погашення заборгованості (табл. 6).

Під час подачі позову до суду надсилають письмову вимогу про сплату суми боргу. Вирішення питання про виплату заборгованості в судовому порядку веде до примусового стягнення боргу, сплати судового збору (1% від боргу) та виконавчого збору (10% від боргу). Також майно боржника може підлягати арешту та примусовій реалізації.

Якщо боржник протягом календарного року не реагує на психологічні чи можливі економічні заходи, тобто не робить ніяких спроб стосовно погашення або реструктуризації дебіторської заборгованості, вважаємо доцільним організувати роботу з повернення заборгованості, як наведено на рис. 1.

Вважаємо, що застосування у практичній діяльності запропонованих нами рекомендацій підвищить ефективність управління дебіторською заборгованістю та приведе до оптимізації її обсягів та структури.

Отже, ефективність контролю залежить насамперед від рівня зацікавленості власників, ступеня розуміння ролі, місця та значення виконання контрольних функцій менеджерами вищих рівнів управління підприємства. Контроль має істотне значення у виявленні та мобілізації наявних резервів, сприяє підвищенню ефективності та якості роботи. Правильно організований контроль повинен не тільки виявляти недоліки та порушення, але й запобігати їм, а також сприяти їх своєчасному усуненню.

Загальний алгоритм управління дебіторською заборгованістю подано на рис. 2.

Таким чином, ефективне управління дебіторською заборгованістю є комплексним процесом, що передбачає мінімізацію її обсягу та строків інкасації.

Вдосконалення економічного та фінансового інструментарію системи управління дебіторською заборгованістю передбачає розроблення ефективних механізмів, спрямованих на оптимізацію обсягів та структури заборгованості, формування ефективних принципів та

Таблиця 4

Відомість простроченої дебіторської заборгованості та порушення розрахункової дисципліни

Найменування дебітора	На кінець року, тис. грн.	Зокрема, за строками непогашення, тис. грн.					Вжиті заходи (і/або)
		від 12 до 18 місяців	від 18 до 24 місяців	від 24 до 30 місяців	від 30 до 36 місяців	понад 36 місяців	
...							Психологічні, економічні, юридичні, фізичні
Всього на кінець року							

Джерело: сформовано авторами

Таблиця 5

План-графік роботи з дебіторами щодо інкасації заборгованості

Вид роботи	Зміст роботи
Складання списку дебіторів	Систематизація, упорядкування дебіторів за сумою боргу, строками, фінансовим станом.
Складання графіку роботи з дебіторами	План щоденних заходів, а саме переговори, листи, договори, заліки.
Узгодження дій з погашення заборгованості	Графіки погашення заборгованості, а саме аналіз балансів, інформація про боржників дебітора.
Самостійні дії з погашення боргу	Оформлення заборгованості векселем, факторинг тощо.

Джерело: сформовано авторами на підставі джерел [4; 8]

стандартів кредитної політики, скерованих на підвищення ефективності використання капіталу підприємства, вкладеного в дебіторську заборгованість, а також побудову ефективної системи управління інкасацією дебіторської заборгованості з оптимальною швидкістю її погашення, мінімальними ризиками та максимальним результатом для підприємства.

Висновки з цього дослідження. Дебіторська заборгованість – це сума грошових коштів, яку на певну дату заборгували підприємству покупці (юридичні та фізичні особи).

Ведення обліку дебіторської заборгованості регулюється законодавчими актами, які визначають здійснення оцінювання заборгованості, документальне оформлення розрахунків, порядок визнання заборгованості безнадійною та шляхи й методи її стягнення і списання.

У сучасних умовах функціонування підприємств дебіторська заборгованість займає зна-

чну частку в структурі оборотних коштів, що потребує особливої уваги з боку керівників та вимагає ефективного управління нею з метою вчасного надходження грошових коштів та загального підвищення ефективності їх використання, адже має безпосередній вплив на фінансовий стан суб'єкта господарювання.

На основі вивчення специфіки дебіторської заборгованості та інформаційних запитів з боку управлінського персоналу, а також з урахуванням особливостей організації облікових процедур ми запропонували форми аналітичних таблиць та відомостей. За результатами проведеного аналізу сформовано план-графік роботи з дебіторами, а для найбільш значущих дебіторів – індивідуальний підбір заходів щодо погашення заборгованості. Розглянуто процедуру організації роботи з повернення заборгованості у судовому порядку. Дослідження системи управління дебітор-

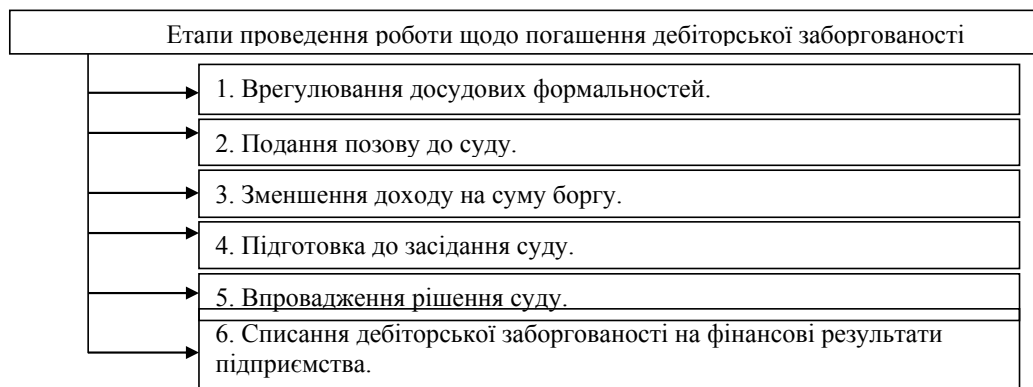

Рис. 1. Організація роботи з повернення дебіторської заборгованості

Джерело: сформовано авторами на підставі джерела [4]

Таблиця 6

Індивідуальний підбір заходів щодо погашення дебіторської заборгованості

Захід	Зміст
Нагадування по телефону	Щоденно або 2–3 рази на тиждень.
Письмове нагадування на офіційному рівні	У листі зазначається необхідність узгодження графіка погашення заборгованості до встановленого терміну.
Узгодження графіків погашення	Графік як пропозиція доповнює договір сторін із зазначенням санкцій за його невиконання.
Отримання інформації про боржників дебітора	Разом з дебітором з'ясовується можливість проведення взаємозаліку.
Проведення взаємозаліку	Оформлюється угодою всіх учасників взаємозаліку або простим векселем.
Рефінансування заборгованості	Оформлюється простий чи переказний вексель, за яким дебітор виступає платником, укладається факторингова угода тощо.
Реструктуризація заборгованості	Зміна сторін угоди, форми та терміну виконання.
Реалізація майна дебітора	Дебітор передає права на майно за узгодженим списком.

Джерело: сформовано авторами на підставі джерела [4]

Рис. 2. Алгоритм управління дебіторською заборгованістю

Джерело: сформовано авторами

ською заборгованістю узагальнено розробкою загального алгоритму.

Отже, підприємства повинні здійснювати управління дебіторською заборгованістю у таких напрямках:

- посилення контролю за нею через створення на підприємстві спеціальних підрозділів;
- здійснення аналізу стану дебіторської заборгованості;

- розроблення ефективних схем проведення розрахунків зі споживачами;
- запровадження схем погашення дебіторської заборгованості;
- зміцнення платіжної дисципліни на підприємстві, запобігання утворенню дебіторської заборгованості в майбутньому;
- розроблення та вжиття плану заходів з реструктуризації дебіторської заборгованості та координації у цій сфері.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Акімова Н.С., Топоркова О.В., Євлаш Т.О., Говоруха О.О. Облік та аналіз дебіторської заборгованості в системі управління підприємств оптової торгівлі: монографія. Харків: ХДУХТ, 2016. 285 с.
2. Береза С.Л. Проблеми визнання дебіторської заборгованості в обліку. Вісник ЖДТУ. 2003. № 4 (26). С. 32–36.
3. Білик М.Д. Управління дебіторською заборгованістю підприємств. Фінанси підприємств. 2003. № 12.
4. Іванілов О.С., Смачило В.В., Дубровська Є.В. Механізм управління дебіторською заборгованістю підприємства. Актуальні проблеми економіки. 2007. № 1. С. 156–163.
5. Кияшко О.М. Облік та аналіз дебіторської заборгованості в системі управління підприємством: автореф. дис. ... канд. екон. наук: спец. 08.00.09 «Бухгалтерський облік, аналіз та аудит». Київ, 2011. 21 с.
6. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 10 «Дебіторська заборгованість»: Наказ Мінфіну України від 8 жовтня 1999 р. № 237. URL: <http://zakon.rada.gov.ua>.
7. Чухно І.С. Методика аналізу дебіторської заборгованості підприємства. URL: <http://intkonf.org>.
8. Лігоненко Л.О., Новікова Н.М. Управління дебіторською заборгованістю підприємства: навч. посіб. Київ: КНТЕУ, 2005. 275 с.
9. Цивільний кодекс України: Закон України від 16 січня 2003 р. № 435-IV. URL: <http://zakon.rada.gov.ua>.
10. Матицина Н.О. Основні засади регулювання розрахункових відносин через управління дебіторською заборгованістю. Бухгалтерський облік і аудит. 2006. № 12. С. 38–42.

REFERENCES:

1. Akimova N.S., Toporkova O.V., Yevlash T.O., Hovorukha O.O. (2016) *Oblik ta analiz debitorskoi zaborhovanosti v systemi upravlinnia pidpriemstv optovoi torhivli* [Accounting and analysis of receivables in the system of management of wholesale trade enterprises]. Kharkiv: Kharkivskiy derzhavnyi universytet kharchuvannia ta torhivli (in Ukrainian).
2. Bereza S.L. (2003) *Problemy vyznannia debitorskoi zaborhovanosti v obliku* [Problems of recognition of accounts receivable]. *Visnyk Zhytomyrskogo derzhavnogo tekhnolohichnogo universytetu*. vol. 4, no. 26, pp. 32–36.
3. Bilyk M.D. (2003) *Upravlinnia debitorskoiu zaborhovanistiu pidpriemstv* [Management receivables of enterprises]. *Finansy pidpriemstv*. vol. 12.
4. Ivanilov O.S., Smachylo V.V., Dubrovs'ka Ye.V. (2007) *Mekhanizm upravlinnia debitorskoiu zaborhovanistiu pidpriemstva* [The mechanism of management of accounts receivable of the enterprise] *Aktualni problemy ekonomiky*, no. 1, pp. 156–163.
5. Kyiashko O.M. (2011) *Oblik ta analiz debitorskoi zaborhovanosti v systemi upravlinnia pidpriemstvom* [Accounting and analysis of accounts receivable in the enterprise management system] (PhD Thesis), Kyiv: Kyiv national trade and economics university.
6. Nakaz Minfinu Ukrainy № 237 (1999) *Polozhennia (standart) bukhhalterskoho obliku 10 Debitorska zaborhovanist* [Receivables]: <http://zakon.rada.gov.ua>.
7. Chukhno I.S. *Metodyka analizu debitorskoi zaborhovanosti pidpriemstva* [Methodology of analysis of receivables of the enterprise]: <http://intkonf.org>.
8. Lihonenko L.O. (2005) *Upravlinnia debitorskoiu zaborhovanistiu pidpriemstva*: [Receivables management of the enterprise] Kyiv: Kyiv national trade and economics university (in Ukrainian).
9. *Zakon Ukrainy № 435-IV (2003) Tsyvilnyi Kodeks Ukrainy* [The Civil Code of Ukraine]: <http://zakon.rada.gov.ua>.
10. Matytsyna N.O. (2006) *Osnovni zasady rehuliuвання rozrakhunkovykh vidnosyn cherez upravlinnia debitorskoiu zaborhovanistiu* [Basic principles of regulation of settlement relations through management of accounts receivable] *Bukhhalterskyi oblik i audyt*, no. 12, pp. 38–42.